

ЕТТИНЧИ АМАЛИЙ МАШҒУЛОТ

Мавзу: Эга ва кесимнинг шахс-сонда мослиги. Эга ва кесим орасида тиренинг ишлатилиши.

Режа:

1. Таҳлил типлари.
2. Тематик ва комплекс таҳлил.
3. Шакл ва мазмун бирлиги тамойили.
4. Макон ва замон бирлиги тамойили.
5. Хусусийликдан умумийликка ўтиш тамойили.
6. Лисоний табдил усули.
7. Матн вариантларини қиёслаш усули.
8. Луғатларга асосланиш усули.
9. Лисоний birlikлар индексини тузиш усули..

Назарий савол ва топшириқлар

1. Мазкур курснинг методологияси қандай қонуниятга асосланади?
2. Лисоний таҳлилнинг қандай тамойил ва усуллари бор?
3. Шакл ва мазмун бирлиги тамойили деб нимага айтилади?
4. Макон ва замон бирлиги тамойили деб нимага айтилади?
5. Хусусийликдан умумийликка ўтиш тамойили деб нимага айтилади?
6. Илмий мушоҳада усули деб нимага айтилади?
7. Лисоний табдил деганда нимани тушунасиз?
8. Матн вариантларини қиёслаш усули деб нимага айтилади?
9. Луғатларга асосланиш усули деб нимага айтилади?
10. Тематик таҳлил деб нимага айтилади?
11. Комплекс таҳлил деб нимага айтилади?

Тавсия: Назарий савол ва топшириқлар асосида талабаларнинг билимини синаб кўринг. Талабаларнинг фаоллигига ўз муносабатингизни мунтазам билдиришга ҳаракат қилинг. Уларнинг назарий билимларини ўзлари топиб келган бадиий асар матни мисолида изоҳлашларини талаб қилинг. Сухбат ёки баҳс-мунозара самимий ва дўстона ўтишинини таъминлаш сизнинг зиммангизда. Талабалар адолатли баҳони ёқтиришини ёдингиздан чиқарманг.

Таҳлил учун машқ. Қуйидаги матнни ўқинг ва унда ишлатилган дублетларнинг ҳамда кўп қўлланилган «–гоҳ» аффиксининг услубий аҳамиятини изоҳланг.

Жамоа - колхоз идораси ёнидаги ҳовлимиздан чиқиб, қишлоқ шўроси - қишлоқ совети - қишлоқ кенгашигача пиёда келдим. Йўл четида турган эдим «Тез тиббий ёрдам» машинаси секин келиб тўхтади. Қарасам, шароб – май – ароқ - вино заводида бош муҳандис - инженер бўлиб ишловчи қудамиз Аскар аканинг куёви ҳаким – табиб – дўхтир - врач Қосимжон экан. Йўл бўлсин, деди. Депара – ноҳия – туман - район марказигача ола кетинг, дедим. Бир зумда белгиланган манзилгоҳ – унвон - адресига етиб келдик. Сўнг «Алдар кўса» номидаги Дехқон бозори ёнидан тайёрагоҳ – кўналға - учиш майдони - аэропортга қатновчи тезюрар - экспресс автобусига ўтирдим. Хайрият, тайёра - учқич - учоқ - самолёт - аэропланга чипта - билет - чек сероб экан.

Эсон-омон Тошкентга ҳам келиб тушдим. Ҳамма ёққа давлат тили мақоми берилгани сезилиб турибди... Низомий номли олийгоҳ – дорилмуаллимин - пединститутга етиб келдим. Жиянни суриштирдим. Ётоқхона – хобгоҳ - общежитийда дейишди. У ерда ҳам йўқ экан... Таксигоҳга келиб такси ёлладим. Ҳайдовчига, тўғри олийгоҳ – дорилмуаллиминга ҳайданг дедим. Тушунмади. Пединститутга, дедим. Э, бундай демайсизми, ака деди. Ҳа, шунақа, деб ғулдирадим, тилимизга давлатгоҳ, олийгоҳ, мақомгоҳ берилган, шунақа бўлди, акагоҳ, дедим... Яхшиям жияним кутиб турган экан овқатланмоқчи бўлдик. Кафега кирсак шароби йўқ экан. Ресторанга кира қолайлик, дедим. Овқатланиб, ётоқгоҳга қайтдик. Хобгоҳга чўзилиб бошимга чойшабни тортдим. Ётган еримда овознигор – радиони кўйиб, биров қўшиқ нигор – концерт эшитдим. Овознигорнинг уюлгич – сўзлогич – микрофони яхши ишламас экан. Ўчириб кўйдим. Сўнг мизчироқ – стол лампани ёқиб, чошгоҳ олганим мажалла – ойнома – жаридида – рўзнома – ҳафталик – уч ойлик – олти ойлик...ларни варақлай бошладим. (Н.Аминов)

Тавсия: Берилган машқни бажариш учун дастлаб, гуруҳдаги иқтидорли талабалардан бирига матнни ифодали қилиб ўқитинг. Матн ва унинг муаллифи ҳақидаги талабалар билимини синаб кўриш учун 2-3 дақиқангизни аяманг. Бунинг учун куйидагидек саволлардан фойдаланинг: *Матннинг кинояга асосланган ифода услубидан қандай мақсад кўзланган деб ўйлайсиз? Мазкур матн бугунги кун нуқтаи назаридан қандай аҳамиятга эга?* Лисоний таҳлилни машқ шартига мувофиқ амалга оширинг.

Гуруҳдаги иқтидорли талабалар учун қўшимча машқ:

Таҳлил учун машқ. Берилган матннинг изоҳли луғатини тузинг ва бугунги лисоний меъёрлар асосида матнни қайта насрий баён қилинг. Ўрганган назарий билимларингиз асосида мазкур асарни лингвопоэтик таҳлил қилинг.

Сайдинг қўябер, сайёд...

Зокиржон Холмуҳаммад ўғли Фурқат

Сайдинг кўябер, сайёд сайёра экан мендек,
Ол домини бўйнидин, бечора экан мендек,
Ўз ёрини топмасдан овора экан мендек,
Иқболи нигун, бахти ҳам қора экан мендек,
Ҳижрон ўқидин жисми кўп ёра экан мендек,
Куйган жигари бағри садпора экан мендек.

Кес риштаниким, қилсун чаппаклар отиб жаста,
Ҳажрида алам тортиб, бўлди жигари ҳаста.
Тоғларга чиқиб бўлсун ёри билан пайваста ,
Кел, кўйма бало доми бирла они по баста
Ҳижрон ўқидин жисми кўп ёра экан мендек,
Куйган жигари бағри садпора экан мендек.

Беш кун сени даврингда бечора хиром этсун,
Охулар ила ўйнаб, айшини мудом этсун,
Ёмғир суви тўлганда, тоғ лолани жом этсун,
Ҳаққингга дуо айлаб, умрини тамом этсун,
Ҳижрон ўқидин жисми кўп ёра экан мендек,
Куйган жигари бағри садпора экан мендек.

Саргашта бу водийда бир бошига раҳм эткил,
Йўқ тоқати бандингга, бардошига раҳм эткил,
Йиғлаб сенга термулур, кўз ёшига раҳм эткил,
Раҳм этмасанг ўзига, йўлдошига раҳм эткил,
Ҳижрон ўқидин жисми кўп ёра экан мендек,
Куйган жигари бағри садпора экан мендек.